

ՈՒՍՈՒՅԶՊ. ՖՐ. ՖԷՅՏԻ

Բոլոր Հայերու ծանօթ սիրելի անձնաւորութիւն մըն է Ուսուցչ. Ֆրեաներիք Ֆէյտի, որ վերջերս Հայերէն լեզուի պաշտօնական դաստիարակ անուանուեցաւ Փարիզի «Ecole Nationale des langues orientales vivantes» հաստատութեան:

1795ին բացուած էր այդ վարժարանը, ուր Հայերէնը ծրագրի մաս կազմած է 1798ին ի վեր. առաջին դաստիարակն էր համբաւաւոր Յակոբ Շահան Զրպետեան: Անկէ վերջ՝ այդ ամպիոնէն յաջորդաբար փայլեցան Le Vaillant de Florival, Edouard Dulaurier, Aug. Carrière, Ant. Meillet, Fr. Maclet: 1949ին է որ Ֆր. Ֆէյտի, Մաքլէրի սիրելի աշակերտը, հրաւիրուեցաւ այդ պաշտօնին՝ իբր փոխանորդ ուսուցիչ:

Աշխարհաբարի ուսուցումը մտած է Ուսուցչ. Meilletի օրով:

Ու հիմա Ուսուցչապետ Ֆրեաներիք Ֆէյտի կը յաջորդէ այն բազմաճիւղ հայագէտներուն, որոնք արժէքաւոր հրատարակութիւններով ճոխացուցած են մեր բանասիրական գրականութիւնը:

Պատանի տարիքէն Ուսուցչ. Ֆէյտի նըւիրուած է Հայերէնի, այդ միեւնոյն վարժարանին մէջ՝ ուր կը դաստիարակէ այժմ:

1931ին զինք կը գտնենք Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին մէջ, Հայերէն լեզուի մէջ կատարելագործուելու հետամուտ:

1933ին կ'անցնի վենետիկ, ուր իբր ֆրանսերէնի ուսուցիչ կը դաստիարակէ Մուրատ-Ռաֆայէլեանի եւ Ս. Ղազարու մէջ: Այս շրջանին է որ լիով կը տիրանայ գրաբարի եւ աշխարհաբարի եւ կը հրատարակէ «Grammaire de la langue arménienne moderne, dialecte occidental (2e et 3e année), որ կը տպուի Ս. Ղազար, 1935ին, էջը 205:

Հոն արդէն իսկ կը յայտնուի ապագայ Ուսուցչապետին լեզուաբանական սուր եւ մանրակրկիտ տաղանդը, որ կը թափանցէ քերականական աֆեաններին տարբերութիւն, կը վերլուծէ, կը համեմատէ, կը համադրէ:

1937ին անդամ կ'ընտրուի Ս. Ղազարու Միջնորդական Ճեմարանին (Ակադեմիա):

Հայերէնի սիրով խանդավառ՝ կ'ամուսնանայ պատուական հայ օրիորդի մը հետ. առով Հայերէնը կը դառնայ իրեն համար ընտանեկան լեզու մը:

Անցնելով Փարիզ, կը դառնայ հայ դպրութիւն ամէնէն սիրելի դէմքերէն մէկը, ու կը դրաւէ ամէնուն ուշադրութիւնը իր հայերէն ճառերով եւ բանասիրութիւններով: Այնուհետեւ վերելքի ճամբուն վըրայ է նա յարատեւօրէն: Դաստիարակութիւններ, հայագիտական պրոպոմներ, համադրութիւններու մասնակցութիւններ, Ֆրանսայի զանազան քաղաքներուն մէջ եւ այլուր, զինք կը դարձնեն հանրածանօթ դէմք հայագիտական շրջանակներուն:

1939ին, Փարիզի մէջ, հրատարակած է Հայերէն լեզուով «Հեքում Պատմիչ» հեղինակ ԾԱՂԻԿ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆՅԱՆ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ԳՐԻՒՆ» Արշակ Զօրանեանի յառաջարկով եւ պատկերազարդուած Փարիզի Ազգ. Մատենադարանի երկու հին ձեռագիրներու մանրակրկիտ վերատարգմանով (Մատենադար Անահիտ, թ. 2):

1948ին, հրատարակ կու գայ իր նոր քերականութեամբ. «Manuel de la langue arménienne» (arménien occidental moderne):

Քիչ վերջ լոյս կը տեսնէ իր «La littérature arménienne du XIIe au XVIIIes», որ մաս կը կազմէ «L'histoire illustrée de la littérature universelle» (Larousse).

Երկարաշունչ ուսումնասիրութիւն մը պատրաստած է հայկական «արհապանակ»-ներու մասին (յուշութք):

Յաճախ կ'երեւի մեր Բազմալեզայի մէջ իր հետաքրքրական աշխատասիրութիւններով: 1952ին հրատարակեցինք «Les articles en arménien moderne occidental» (Բազմ. 1952, էջ 171): Անցեալ տարի լոյս տեսաւ, նաեւ առանձին գրքով Cahiers de grammaire arménienne, N. IV, Cambiamenti di struttura del verbo armeno, Tempi, Modi e Aspetti in armeno (Բազմ. 1956, էջ 111, 175): Իսկ ներկայիս հրատարակութեան մէջ է իր Cahiers de litté-

rature arménienne, N. III, L'épopée populaire arménienne, որու մէկ մասը արդէն հրատարակուեցաւ (Բազմ. 1957, էջ 27):

Անսահման է մեր ուրախութիւնը Ուսուցչապետ Ֆր. Ֆէյտիի պաշտօնի այս նոր բարձրացումին առթիւ: Զերմագին իղձերով կը շնորհաւորենք, ու կը մաղթենք նորանոր յաջողութիւններ իր վերելքին ճամբուն վըրայ, դուրսելով նաեւ խմբին համարուն խորին շնորհակալութիւններով: Եւ այն թանկագին աշակցութեան համար, զոր նա այնքան սիրով կը բերէ մեզի, ի փառս հայագիտութեան:

Հ. Ն. Տ. Ն.

ՕՐ. ԶԱՊԷԼ ՊՈՅԱՃԵԱՆԻ ՄԱՂԸ

Հայ պարծանքներէն մէկն էր, որ երկար ժամանակէ ի վեր հաստատուած Թայ-մըզի ափերուն, հայ դիրն ու գրականութիւնը կը պանծացնէր օտարներու՝ մանաթիւնը կը անդլիացիներու առջեւ: Յունուար Լանդ անդլիացիներուն մէկուն 26ին, Լոնտոնի հիւանդանոցներէն մէկուն մէջ, կարճատեւ հիւանդութենէ մը վերջ՝ յաւիտենապէս կը փակէր իր աչքերը:

Բնիկ Տիգրանակերտցի, դուստրն էր Պատուելի Թովմաս Պոյաճեանի, որ երկու տարիներ քարոզած էր այդ քաղաքին մէջ եւ միանգամայն վարած անդլիական մէջ եւ միանգամայն վարած անդլիական մէջ: Օր. Պոյա-փոխ-հիւանդանոցի պաշտօնը: Սէ-ճեանի մայրը անդլիացի բանաստեղծ Սէ-մուէլ Ռոճըրզի շնորհակցներէն էր:

Ողբացեալ հայուհին գրադէտ էր, նըկարիչ, բանաստեղծ եւ քաջ անդլիագէտ: Մասնագէտներ կը վկայեն թէ Օր. Պոյա-Մանուկներէն՝ Շէյքափիլեան եւ ճեանի անդլիներէն՝ Շէյքափիլեան եւ Միլտոնեան դասական լեզուն էր, զոր քերթի միայն կարող են այնքան ճարտարօրէն գործածել: Շատ բժախնդիր էր տաղաչափութեան անդլիական օրէնքներու ճշգրիտ գործածութեան:

Ծաղիկ հասակէն հաստատուած էր Անդլիա, բայց եւ այնպէս՝ մնացած էր թունդ հայ: Զափաղանց տխուր աղբեցութիւն գործած էին իր զկայնիկ նկարագրին վըրայ՝ կոտորածի ու ջարդի դարհուրելի դէպքերը: Իր աչքով տեսած եղելութիւնը նորովի ձեւով հրատարակած է Եսքեր տխուրսին տակ, Վարդանի վեղճանունով:

1926ին հրատարակեց Armenian Legends and Poems մեծագիր հատորը (տպ. Լոնտոն, էջ 196) զեղանակ եւ հմայիչ տեսքով. հոն ամփոփած էր հատընտիր կտորներ մեր դասական եւ ժամանակակից քերթողական արուեստէն: Մ. Սորենացի, Նարեկացի, Շնորհալի, Թիւրքանցի, Գր. Աղթամարցի, Ն. Քուչակ, Սայաթ Նովա, Արիւն, Նալբանդեան, Պէշիկթաշեան, Բաֆֆի, Սրուանձտեանց, Դուրեան, Թումանեան, Զօրանեան, Իսահակեան, Դերենիկ Դեմիրճեան, Վիկտորիա Աղանուր (այս վերջինը իր հանրածանօթ Pasqua Armena-ով) հոն կը ցուան հրաշալի անդլիներէնով: Ու դեռ հայ ժողովրդական երգերու ծով մը՝ ալիք ալիք կը բարձրանայ